

Aportacions lingüístiques a l'entorn del Parc del Montnegre i el Corredor i del Parc Natural del Montseny

CÉSAR GUTIÉRREZ I PEREARNAU I PERE ALZINA I BILBENY

Resum

Presentem, agrupades per àmbits temàtics, un seguit de paraules recollides de boca d'informants locals als entorns del Montnegre, del Corredor i del massís del Montseny.

S'han seleccionat les que representen una novetat per a la llengua —no han estat aplegades a cap dels tres diccionaris de referència— o són rares i/o singulars. Òbviament, presentem aquelles que estan vinculades amb l'entorn natural.

Paraules clau

Novetats lingüístiques, vocabulari medi natural, informants locals

Resumen

Aportaciones lingüísticas en torno al Parque del Montnegre i el Corredor y al Parque Natural del Montseny

Presentamos, agrupadas según el ámbito temático al que se refieren, una relación de palabras recogidas de boca de informantes locales en el entorno del Montnegre, del Corredor y del macizo del Montseny.

Han sido seleccionadas las que, o bien representan una novedad para la lengua catalana, o bien son raras y/o singulares. Obviamente, presentamos aquellas referidas principalmente a aspectos relativos al entorno natural.

Palabras clave

Novedades lingüísticas, vocabulario medio natural, informantes locales

Abstract

Language Contributions about el Montnegre i el Corridor Park and el Montseny Nature Park

In this paper we present a list of words collected from the mouths of local informants around el Montnegre, el Corredor and el Montseny grouped by the subject area to which they belong.

We selected the ones which are either new for the Catalan language or are rare and/or unique. Obviously we present those related mainly to aspects of the natural environment.

Keywords

New language features, environment vocabulary, local informants

Introducció

La recerca en els espais naturals protegits se centra sobretot en el medi biòtic (flora i fauna) i abiòtic (geologia, hidrologia, etc.). Tanmateix, aquells aspectes que relliguen l'home amb l'entorn natural hi tenen rellevància. La comunicació que presentem aborda aquest camp d'interacció entre la nostra espècie i l'entorn, concretament en el lèxic poc conegut o, fins i tot, no recollit en els tres diccionaris de referència. És, per tant, una recerca lingüística.

El treball de camp, les passejades i les converses que hem dut a terme al Montnegre, al Corredor i al Montseny han permès acumular un cert volum d'informació. Part d'aquesta informació ha estat publicada, però considerem que és prou rellevant per merèixer un article específic que aplegui i valori críticament les dades ja publicades, alhora que n'aporti d'altres d'inèdites.

Metodologia

Per tal d'organitzar la informació que presentem, els mots s'han agrupat en uns pocs àmbits temàtics que s'exposen tot seguit:

- Flora
- Ocells
- Altre tipus de fauna
- Medi abiòtic / formes de relleu
- Aprofitament / relació amb l'entorn
 - Agrícola
 - Ramader
 - Forestal
- Altres

És important de destacar que la major part dels mots que presentem, llevat de bona part de la fitonímia, no s'han obtingut mitjançant una recerca específica amb objectius lingüístics sinó que s'han recollit en el decurs de converses espontànies amb informants locals o a través d'enquestes amb altres objectius que no el de compilar vocabulari.

Els informants són tots ells, no cal dir-ho, locals, generalment persones d'edat avançada, molt sovint pagesos o persones vinculades al sector primari.

Llevat de la fitonímia, que ja disposa d'un corpus bibliogràfic de referència, hem consultat els mots a les versions en línia dels tres diccionaris principals de la nostra llengua: *Diccionari català-valencià-balear* (Alcover-Moll), *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) i *Gran diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana (GDLC). Per a la fitonímia, s'ha considerat Bo-

tre que uns altres 13 fan referència a la relació entre l'home i el medi. Finalment, 8 corresponen a altres camps.

Tot seguit, presentem els resultats obtinguts en cadascun dels àmbits.

Ornitofauna

S'han analitzat 46 noms d'ocell que formen part de l'ornitonímia popular al nostre àmbit geogràfic.

- Un 30% dels noms populars dels ocells —14 ocells de 46— no estan aplegats en cap dels tres diccionaris consultats amb el significat pertinent: *bregadell*, *cotxa roquera*, *esparver gros*, *esparver sargantaner*, *miloca*, *miloca reial*, *pa-llerola* (però sí *abellerola*), *pigot bord*, *rasclot*, *rei petit*, *ulldebou*, *ull de bou de color xocolata*, *xurreví/xerruví* i *xuta*.
- D'altra banda, tan sols el 13% —6 de 46— dels noms populars dels ocells han estat recollits en tots tres diccionaris de referència: *cagamànecs*, *magall*, *pàssera*, *rupit/ropit*, *sit groc* i *xibeca*.
- El diccionari que aplega més mots populars d'ocell és l'Alcover-Moll (67%; 31 noms dels 46). El segueixen el GDLC (21,7%; 10 noms de 46) i, finalment, el DIEC (17,4%; 8 noms de 46).
- Hi ha noms populars que són recollits per algun dels tres diccionaris però que fan referència a altres espècies d'ocells. Per exemple la *garsa groguera* (botxí, *Lanius meridionalis*) és recollida a l'Alcover-Moll però per designar el cucut reial (*Clamator glandarius*). Semblantment, la *xuta* (xot, *Otus scops*) està aplegada en els diccionaris però per designar el gamarús (*Strix aluco*). També *miloca* és registrat en tots tres diccionaris però mai per designar l'aligot (*Buteo buteo*), sinó un rapinyaire nocturn en sentit genèric, o bé, específicament, el mussol pirinenc (*Aegolius funereus*).
- *Braca/Baraca*, el nom popular registrat a Arenys de Munt del capsigrany (*Lanius senator*), és recollit només a l'Alcover-Moll però per a un 'ocell de bardissa', en genèric, sense especificar de quina espècie o grup taxonòmic es tracta.
- Hi ha noms populars aplegats a l'Alcover-Moll que resulta impossible saber de quina espècie es tracta, car els noms científics que hi consten estan en desús i no sempre hom pot trobar la correspondència amb el nom actual. Un cas exemplificador és el del *cagamànecs*: «*Pratincola rubetra* (pir-or., or., occ., val., eiv.); cast. cagaestacas. Se fa de 12 a 14 cm. de llarg; el seu plomatge és mostrejat de blanc, negre i gris; la part superior dels pits és rogenca; damunt cada ull té una cella, blanca en els mascles i groga en les femelles».
- Cal esmentar la complexitat que s'afegeix a l'estudi quan un nom popular serveix per designar espècies diferents: *còbit* serveix tant per al bitxac (*Saxicola torquata*) com per al còlit ros (*Oenanthe hispànica*), o *cuera* tant per a la cuereta blanca (*Motacilla alba*) com per a la groga (*Motacilla flava*).

- L'Alcover-Moll és l'únic diccionari que registra el mot *llisqueta*, però no en fa la diferenciació en més espècies que trobem a l'estudi d'en Jacint Barrera (*llisqueta grossa*, *llisqueta rossinyolenc*, etc.).

Altres tipus de fauna

Amb relació als altres grups de fauna, presentem 7 mots, dels quals 2 corresponen a invertebrats i 5 a vertebrats. Aquests darrers no hi són representats per mamífers, sinó per amfibis/rèptils i per ictiofauna. Un total de 5 mots no estan recollits en cap dels tres diccionaris de referència: *noia de serp*, *granot*, *llisa*, *penca* i *cavall d'aigua*.

Fitonímia

En aquest camp, aportem 20 mots, corresponents a 18 espècies; 2 més designen altres aspectes. Dels 18 mots susceptibles d'aparèixer a VALLÈS *et al.* (2014), hi ha 4 que no hi són presents. Aquesta xifra relativament baixa s'explica pel fet que un dels autors d'aquest article ha fornint de dades l'abocament d'aquest corpus de fitonímia catalana. D'altra banda, els altres dos mots que s'inclouen en aquesta categoria i que no corresponen a cap nom d'espècie no apareixen a cap dels tres diccionaris principals de la llengua catalana, de manera que són 6 els mots del camp fitonímic per als quals no hi havia constància escrita.

Medi abiòtic o formes de relleu

Apleguem tan sols 5 termes, però és especialment destacable que 4 d'aquests 5 no figuren a cap dels tres grans diccionaris de la llengua, de manera que sengles accepcions representen una novetat per als tres diccionaris principals de la llengua catalana.

Home i entorn

En aquesta categoria, referim 13 mots, dels quals 5 pertanyen a l'àmbit agrícola, 3 al ramader i 5 al forestal. D'aquests 13 mots destaca que hi ha 5 que tampoc no són recollits a cap dels tres diccionaris principals de la llengua.

Altres

S'hi compilen 8 mots, la meitat dels quals no han estat aplegats per cap dels tres diccionaris principals de la llengua.

Finalment, si considerem els 26 termes que no corresponen a la designació de plantes ni d'animals, 13 representen una novetat per al lèxic recollit en tots tres

diccionaris de referència de la llengua catalana, o sigui, el 50% dels mots que presentem. Pel que fa a la flora, dels 20 mots que ressenyem, 6 són inèdits, mentre que molts altres figuren al corpus fitonímic únicament a partir de les dades que aquí aportem. De la fauna, del total de 53 mots que esmentem n'hi ha 19 d'inèdits: 14 d'ocells i 5 d'altre tipus de fauna.

Tot seguit exposem els mots compilats en taules que aporten informació complementària d'interès (any de recollida, àmbit de recollida, etc.).

Fauna

Mot	Nom estàndard / nom científic	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
					Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Noia serp	Vidriol, serp de vidre (<i>Anguis fragilis</i>)	Breda*, Riells*	GUTIÉRREZ (2000)		No	No	No
Granot	Reineta (<i>Hyla meridionalis</i>)	La Batllòria*, Breda, Arbúcies, Fogars de la Selva*	GUTIÉRREZ (2000)		No ¹	No	No
Cargola	Llimac (<i>Limax</i> sp.)	Santa Fe del Montseny	GUTIÉRREZ (2000)		Sí	No	No
Llisa	Bagra (<i>Leuciscus cephalus</i>)	Breda*, Riells*, la Batllòria...	GUTIÉRREZ (2000)		No ²	No	No
Penca	Tenca (<i>Tinca tinca</i>)	Fogars de la Selva*, la Batllòria	GUTIÉRREZ (2000)		No	No	No
Feram	<i>Nom femení</i> . Conjunt de feres del bosc.	Fogars de Montclús	GUTIÉRREZ i ALZINA (2015)	2015	Sí	Sí	Sí
Cavall d'aigua	Insecte que es desplaça surant amb les potes damunt de l'aigua (pertanyent al gènere <i>Gerris</i> , sovint conegut com a <i>sabater</i>).	Vallgorguina	GUTIÉRREZ i ALZINA (2015)	2006	No	No	No

1. Cap dels tres diccionaris consultats no es refereix específicament al gènere *Hyla*.

2. S'hi ressenya el gènere *Mugil*, com a 'llissa'. La pronunciació és sonora i, per això, la notifiquem amb una essa.

Ocells

Mot	Nom científic	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
					Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Aureneta	<i>Hirundo rustica</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Botiguer	<i>Alcedo atthis</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	Sí	Sí
Braca/ baraca	<i>Lanius senator</i>	Arenys de Munt	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		Sí	No	No
Bregadell	<i>Sylvia hortensis</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Bregadell	<i>Ficedula albicollis</i>	Maresme	BARRERA (1892)		No	No	No
Cagamànecs	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		Sí	No	No
Cagamànecs	<i>Saxicola torquata</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		Sí	Sí	Sí
Capnegre	<i>Sylvia atricapilla</i>	Maresme	BARRERA (1892)		No	No	No
Còbit	<i>Saxicola torquata</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Còbit	<i>Oenanthe hispanica</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		Sí	No	No
Cotxa roquera	<i>Monticola saxatilis</i>	Maresme	BARRERA (1892)		No	No	No
Cruixider	<i>Emberiza calandra</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Cucuiada	<i>Galerida cristata</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Cuera	<i>Motacilla flava</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Culblanc	<i>Delichon urbicum</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	Sí	No
Cuscueta	<i>Motacilla alba</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Esparver gros	<i>Accipiter gentilis</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		No	No	No
Esparver sargantaner	<i>Falco tinnunculus</i>	Maresme	BARRERA (1892)		No	No	No
Estiverola grossa	<i>Parus major</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Formiguer	<i>Jynx torquilla</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	Sí	No
Garsa borda / garsa groguera	<i>Lanius meridionalis</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		Sí	No	No

Mot	Nom científic	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
					Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Garsa gruera	<i>Lanius meridionalis</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Llisqueta de pit ros i uis vermellosos	<i>Sylvia undata</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Llisqueta grossa	<i>Sylvia hortensis</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Llisqueta negra d'uis vermells	<i>Sylvia melanocephala</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Llisqueta rossinyolenc	<i>Hippolais polyglotta</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Magall	<i>Apus apus</i>	Arenys de Mar	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		Sí	Sí	Sí
Miloca	<i>Buteo buteo</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		No	No	No
Miloca reial	<i>Circus gallicus</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		No	No	No
Pallarola	<i>Merops apiaster</i>	Arenys de Munt	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		No	No	No
Pàssera	<i>Monticola solitarius</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	Sí	Sí
Pastoreta (pascueta/ senyoreta/ cueta)	<i>Motacilla alba</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		Sí	No	Sí
Pigot bord	<i>Jynx torquilla</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		No	No	No
Piula	<i>Emberiza hortulana</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	Sí	No
Rasclot	<i>Rallus aquaticus</i>	Maresme	BARRERA (1892)		No	No	No
Reipetit	<i>Regulus ignicapillus</i>	Maresme	BARRERA (1892)		No	No	No
Rosseta	<i>Sylvia communis</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Rupit/ropit	<i>Erithacus rubecula</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	Sí	Sí
Sit d'estiu	<i>Muscicapa striata</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Sit groc	<i>Emberiza ciris</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	Sí	Sí

Mot	Nom científic	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
					Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Uidebou	<i>Phylloscopus collybita</i>	Maresme	BARRERA (1892)		No	No	No
Uidebou de color de xocolata	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Maresme	BARRERA (1892)		No	No	No
Xibeca	<i>Tyto alba</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		Sí	Sí	Sí
Xiboc	<i>Caprimulgus europaeus</i>	Maresme	BARRERA (1892)		Sí	No	No
Xurreví/ xerruví (o amb b)	<i>Serinus serinus</i>	Arenys de Mar i Sant Vicenç de Montalt	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		No	No	No
Xuta	<i>Otus scops</i>	Maresme	ANDINO <i>et al.</i> (2005)		No	No	No

Flora

Mot	Definició	Àmbit de recollida	Font	Observacions
Pallenc	<i>Agrostis stolonifera</i>	Breda, Tordera, Fogars de la Selva	GUTIÉRREZ (2000)	Inclou la denominació a VALLÈS <i>et al.</i> (2014) a partir de les nostres dades.
Ufals turc	<i>Artemisia verlotiorum</i>	La Batllòria*	GUTIÉRREZ (2000)	No inclou la denominació a VALLÈS <i>et al.</i> (2014).
Herba anguilera	<i>Chara</i> sp.	Hostalric, Fogars de la Selva	GUTIÉRREZ (2000)	
Pelabou	<i>Cornus sanguinea</i>	Breda*, Hostalric*, Palautordera	GUTIÉRREZ (2000)	Per bé que BONET i VALLÈS (2006) només recull aquesta designació d'un informant, el nom de pelabou sembla el més difós per a l'espècie a l'àmbit d'estudi.
Heuró	<i>Nom masculí.</i> Fruit de l'heura (<i>Hedera helix</i>).	Fogars de Montclús	GUTIÉRREZ i ALZINA (2013)	No recollit a cap dels diccionaris.
Pudents	<i>Datura stramonium</i>	Sant Celoni	Inèdit (2004)	Inclou la denominació a MASCLANS (1981).
Cruixidor	<i>Dorycnium hirsutum</i>	Breda, Gaserans, Montnegre	GUTIÉRREZ (2000) i ROIG i RAVENTÓS (1925)	ROIG i RAVENTÓS (1925) esmenta el cruixidor del Montnegre, sense concretar a quina espècie correspon. Inclou la denominació a VALLÈS <i>et al.</i> (2014) a partir de les nostres dades.

Mot	Definició	Àmbit de recollida	Font	Observacions
Vinagrella camalluda	<i>Rumex acetosella</i>	Montnegre	Inèdit (2004)	No inclosa a VALLÈS <i>et al.</i> (2014).
Margai	<i>Urospermum dalechampii</i>	Sant Celoni	Inèdit (2004)	Herba amargant, segons la informant. Nom possiblement derivat d'amargall (amb ieïsme). Figura en el recull de VALLÈS <i>et al.</i> (2014) a partir d'un recull menorquí.
Espelecagallines	<i>Spergula arvensis</i>	Sils, cf. la Batllòria	Inèdit (1994)	Inclosa la denominació a VALLÈS <i>et al.</i> (2014) a partir de les nostres dades.
Herba borrosa	<i>Linaria elatine</i>	Breda	GUTIÉRREZ (2000)	Inclosa la denominació a VALLÈS <i>et al.</i> (2014) a partir de les nostres dades.
Petrerol bord	<i>Lotus corniculatus</i>	La Castanya	GUTIÉRREZ (2000)	Inclosa la denominació a VALLÈS <i>et al.</i> (2014) a partir de les nostres dades.
Peu de pardal		Sils		
Herba de llistó	<i>Sporobolus indicus</i>	Breda	GUTIÉRREZ (2000)	Espècie mancada de designació en català excepte per les denominacions a VALLÈS <i>et al.</i> (2014) a partir de les nostres dades.
Herba de mil granes		Riells del Montseny		
Escabellosa	<i>Scabiosa atropurpurea</i>	Diverses poblacions	Inèdit	En comptes de la pronúncia llatinitzant recollida a BONET i VALLÈS (2006), la forma popular és <i>escabellosa</i> , per bé que amb ieïsme (vegeu-ne, però, la transcripció fonètica).
Boga de boter	<i>Typha latifolia</i>	Palafolls	Inèdit (1994)	VALLÈS <i>et al.</i> (2014) recull la designació bova botera de terres de l'Ebre.
Boga de cadiraire	<i>Typha domingensis/angustifolia</i>	Palafolls	Inèdit (1994)	
Verna	<i>Alnus glutinosa</i>	Baixa Tordera (Tordera, Palafolls...)	GUTIÉRREZ (1999)	Designació inclosa a MASCLANS (1981).
Aloqueda	Bosquina de <i>Vitex agnus-castus</i>	Gaserans	Arxiu Fidel Fita. Notarials 1033. Capbreu any 1679	Els arbres de gènere masculí solen fer la formació forestal amb el femení (vern-verneda, àlber-albe-reda...). Així creiem que la designació <i>aloqueda</i> trobada a la toponímia local del segle XVII pot ajustar-se més a la realitat que la designació correntment emprada ara (<i>alocar</i>) i que no deu ser fruit del treball de camp.

Medi abiòtic / formes de relleu

Mot	Definició	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
					Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Comarc	<i>Nom masculí.</i> En una muntanya, sot poc aprofundit que marca un vessant rost, a manera de ratlla vertical.	Montseny	GUTIÉRREZ i ALZINA (2012)	1993	No	No	No
Bei	<i>Nom masculí.</i> Dit dels punts fràgils, de trencament, de les roques (com ara esquerdes). <i>Pronunciat amb 'e' oberta.</i>	Fogars de Montclús	GUTIÉRREZ i ALZINA (2013)	2012	Sí	Sí	Sí
Xarnar	<i>Verb.</i> Acció erosiva d'un riu (i tal vegada d'altres agents erosius?) que descalça bo i erosionant progressivament un talús o marge per la seva base.	Gaserans	GUTIÉRREZ (1999), p. 56	1993	No	No	No
Gorgollada	<i>Nom femení.</i> Conjunt de detritus vegetals que un riu tragina en una revinguda i que diposita en baixar el nivell de les aigües. Mot molt probablement derivat de <i>gorg</i> , atès que sovint la farda queda retinguda en els gorgs del riu.	La Batllòria	GUTIÉRREZ i ALZINA (2014)	1994	No	No	No
Cocou	<i>Nom masculí.</i> Muntanyeta de sorra feta pels nens a la riera després de la pluja o quan el terra era prou moll o humit per poder-la fer.	Arenys de Munt	GUTIÉRREZ i ALZINA (2014)	2012	No	No	No

Aprofitament / relació amb l'entorn

Àmbit	Mot	Definició	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
						Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Agrícola	Renadívol	<i>Adjectiu.</i> Dit dels productes d'horta de tubercle o d'arrel, principalment patates, que no són recollits quan pertoca i que reneixen en donar-se les condicions adequades per a la germinació.	Fogars de Montclús	GUTIÉRREZ i ALZINA (2012)	2012	Sí	Sí	No
	Bandera	<i>Nom femení.</i> Clap d'herba que resta sense dallar en un prat mal dallat.	Fogars de Montclús	GUTIÉRREZ i ALZINA (2012)	2012	Sí	No	No
	Tòria	<i>Nom femení.</i> Peduncle d'un fruit, principalment si és mínimament llarg i/o el fruit gros, com ara una síndria o un meló.	Breda	GUTIÉRREZ i ALZINA (2013)	2007	No	No	No ³
	Aspre	<i>Nom masculí.</i> Pals, canyes o qualsevol mena de suport que s'utilitza en els horts per enfilari-hi tomaqueres, fesoleres...	Breda i altres	GUTIÉRREZ i ALZINA (2014)	2004	Sí	Sí	Sí
	Llossar	<i>Verb.</i> Treure punta a un bastó, a un aspre, etc. <i>Sentit aplicar a les canyes que serveixen com a aspres a l'hort.</i>	Breda	GUTIÉRREZ i ALZINA (en premsa)	2005	Sí	Sí	Sí

3. Significat similar però no coincident en els tres diccionaris consultats.

Àmbit	Mot	Definició	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
						Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Ramader	Espellicar	<i>Verb.</i> Picar amb el bec, de manera més o menys ràpida i repetida. ⁴ Sentit aplicar al típic moviment de les gallines quan s'alimenten.	La Batllòria	GUTIÉRREZ i ALZINA (2015)	1996	No	No	No
	Reva	<i>Nom femení.</i> Cadascuna de les generacions successives de bestiar, solapades o quasi solapades en el temps, que hom cria. Exemple: Demà vaig a comprar la reva de pollastres de Nadal.	Fogars de Montclús	GUTIÉRREZ i ALZINA (2013)	2012	Sí	Sí	No
	Xurmer	<i>Nom masculí.</i> Cria de la vaca (tot i que també ho hem sentit algun cop per a d'altres remugants) per a la qual la llet de la mare és encara l'aliment bàsic (més jove, doncs, que un vedell).	St. Celoni i altres	GUTIÉRREZ i ALZINA (2014)	2005	Sí	Sí	Sí

4. L'informant ens explicava d'una herba que es diu 'espellicagallines' (*Spergula arvensis*).

Àmbit	Mot	Definició	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
						Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Forestal	Burat	<i>Adjectiu.</i> Dit de l'arbre buit de dins.	Breda	GUTIÉRREZ i ALZINA (2012)	1993	No	No	No
	Cavorca	<i>Nom femení.</i> Forat d'un arbre buit de dins	Breda	GUTIÉRREZ i ALZINA (2012)	1993	No	No	Sí ⁵
	Patotxa	<i>Nom femení.</i> Escorça del pi.	Vallgorguina	GUTIÉRREZ i ALZINA (2013)	2006	No	No	No
	Sura	<i>Nom femení.</i> Lleves de suro que segueixen la del suro pelagrí, que és la primera lleva que es fa a l'arbre.	Arbúcies	GUTIÉRREZ i ALZINA (2015)	1995	No ⁶	No	No
	Tortís	<i>Nom masculí.</i> Tany flexible d'arbust (generalment de marfull) que hom retorça sobre ell mateix a fi de dominar-lo i donar-li encara més flexibilitat perquè serveixi per lligar feixines o altres feixos de material forestal. <i>Mot sentit en el context de l'explotació forestal del castanyer.</i>	Sant Hilari Sacalm	GUTIÉRREZ i ALZINA (2015)	1996	Sí ⁷	No	No

Altres

Mot	Definició	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
					Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Gaia	<i>Nom femení.</i> Tirallonga d'algun element a sobre del terreny seguint recorreguts lineals o netament més llargs que no pas amples. Exemple: Guaita la gaia de verns resseguint el sot!	Montnegre	GUTIÉRREZ i ALZINA (en premsa)	2015 (i anteriors)	Sí	No	No
Gat	<i>Nom masculí.</i> Núvols esfilagarsats, esqueixats o petits, que s'arrapen als vessants de muntanya, en condicions d'inestabilitat atmosfèrica.	Riells del Montseny	GUTIÉRREZ i ALZINA (2012)	1992 (aprox.)	No	No	No

5. Per a coves. En tots tres diccionaris consultats.

6. En sentit oposat (i menys plausible) al que nosaltres recollim.

7. Fonamentat en dos documents medievals.

Mot	Definició	Àmbit de recollida	Font	Any	Diccionaris		
					Alc.-Moll	DGLC	DIEC
Escabotar	<i>Verb.</i> Llevar d'un plat o d'un bol un bocí de la vora, generalment amb un cop. Exemple: Hem de canviar la vaixel·la. Tots els plats estan escabotats!	Breda	GUTIÉRREZ i ALZINA (en premsa)	2005	Sí	Sí	Sí
Estanyar	<i>Verb.</i> Dilatar la fusta per humitejament, sigui voluntàriament (per exemple, el mànec d'una eina que es desmanegui) o involuntàriament (com ara una porta que s'hagi mullat amb la pluja). El verb és reflexiu normalment. Exemple: Posa la destrall al safareig per tal que la fusta s'estanyi o se't desmanegarà al primer cop.	St. Hilari Sacalm	GUTIÉRREZ i ALZINA (en premsa)	1994	Sí	No	No
Businyar	<i>Verb.</i> Gratar per cercar una cosa, com ara la déu perduda d'una font.	Mosqueroles	GUTIÉRREZ i ALZINA (2013)	2007	No ⁸	No	No
Post	<i>Nom femení.</i> Peça de fusta, normalment de forma rectangular, que es col·loca en unes guies metàl·liques a banda i banda dels portals de les cases per evitar, si és el cas, que hi entrin les glopades d'aigua de les rierades.	Arenys de Mar i Arenys de Munt	GUTIÉRREZ i ALZINA (2014)	2012	No	No	No
Barri	<i>Nom masculí.</i> Reixa, tanca o porta d'entrada a una parcel·la (hort, jardí, pati d'habitatge, etc.), feta de ferro o de fusta i, normalment, de dimensions notables	Arenys de Mar i Arenys de Munt	GUTIÉRREZ i ALZINA (2015)	2012	Sí	Sí	No
Fondo	<i>Nom masculí.</i> Camí o vial de pas excavat que ressegueix la línia de màxim pendent per anar fins al capdamunt del turó des de la seva base. Se'n desconeix la funció primigènia.	Arenys de Mar i Arenys de Munt	Inèdit (2012)	2012	No	No	No

8. Hi surt, però, *busigar* amb un significat similar.

Discussió

Un total de 38 mots dels que presentem no han estat aplegats per cap dels tres diccionaris de referència de la llengua catalana. Representen, per tant, novetats en el registre lèxic català, però no pas en el lèxic en si per tal com són mots que perviuen, de moment, entre els nostres parlants. D'aquests 38 mots que són nous per al registre, 14 corresponen als noms d'ocell, 5 a altre tipus de fauna, 5 a les relacions de l'home i l'entorn, 4 al medi abiòtic, 4 a altres camps i, finalment, 6 als noms de plantes o derivats. Cal remarcar que el nombre baix de noms nous de plantes es deu al fet que un dels autors que signen aquest article traslladà bona part de les seves troballes al corpus de la fitonímia en llengua catalana.

L'àmbit d'estudi s'ha focalitzat en l'entorn del Montnegre, el Corredor i el Montseny. Ara bé, això no equival a dir que tots els mots siguin originaris d'aquesta zona més o menys precisa. La mobilitat de les persones —per exemple, un bosquerol del Montseny pot provenir de la Garrotxa— o del parentesc —una persona nascuda al Montnegre pot tenir un progenitor nat al Collsacabra, per exemple— i la difusió cultural a través dels mitjans de comunicació —hom pot aprendre nous mots gràcies als diaris, ràdios, teles i, de fa poc, Internet— dificulta la comprovació científica de l'origen precís del mot. Tanmateix, sí que es pot certificar la localització precisa on s'ha recollit el mot.

Tot i que no disposem de dades que ho ratifiquin, la mitjana d'edat dels entrevistats i la recessió del sector primari, la pèrdua dels usos tradicionals i la desvinculació entre societat i medi natural fan témer que la utilització dels mots que presentem es trobi en risc de desaparèixer.

Si bé és cert que per als que aquí presentem podríem dir que l'existència mateixa del mot no es troba compromesa atès que els hem traspasat de les fonts orals a l'escrita, també és cert que de la mateixa manera que molts són mots inèdits per a les fonts escrites, tots aquells altres també inèdits que no hem pogut recollir corren un perill important, si no de desaparició, sí de rarefacció extrema, en la mateixa mesura que el sector primari esdevé marginal. La transmissió exclusivament oral d'aquesta fracció del patrimoni la fa particularment fràgil, especialment en el context socioeconòmic actual.

Conclusió

El fet que en l'àmbit de parla general (exclosa la zoonímia i la fitonímia), i sense haver-hi dedicat una recerca intensiva i específica, s'hagin trobat fins a 13 paraules noves per al registre lèxic català fa palesa la necessitat d'intensificar i reorientar els esforços de recerca. Els altres 25 mots no aplegats en cap dels tres diccionaris de referència corresponen a altres camps del lèxic català (ornitonímia, altre tipus de fauna i fitonímia).

És significatiu que, tot i ser un àmbit geogràfic molt proper a Barcelona i on s'han esmerçat molts esforços de recerca, encara resta molta informació inèdita o valuosa per compilar. És també destacable que més enllà de la biologia o de l'ecologia, que centren bona part de la recerca en els espais naturals protegits, són molts els àmbits (lingüístic, etnològic, etc.) en els quals és necessari promoure la investigació i el treball de camp, especialment tenint en compte el risc de desaparició d'alguns dels elements que cal inventariar.

Bibliografia

- ANDINO, H. *et al.* (ed.) (2005): *Atles dels ocells nidificants del Maresme*. Barcelona: Els Llibres del Setciències.
- BARRERA, J. (1892): *Los aucells de Teià i Masnou*. Bellaterra: Lynx Edicions.
- BONET GALOBART, M. A.; VALLÈS XIRAU, J. (2006): *Plantes, remeis i cultura popular del Montseny*. Granollers - Figueres: Museu de Granollers - Brau Edicions.
- GUTIÉRREZ I PEREARNAU, C. (1994): *Recerca etnobotànica al Montseny*. Barcelona: Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- GUTIÉRREZ I PEREARNAU, C. (1999): *La Tordera. Perspectiva geogràfico-històrica d'un riu*. Ajuntament de Sant Celoni: Publicacions de la Rectoria Vella.
- GUTIÉRREZ I PEREARNAU, C. (2000): «Sobre la designació d'alguns animals i vegetals al Montseny i la rodalia». *La Sitja del Llop. Revista del Montseny*, 20; p. 3-5.
- MASCLANS, F. (1981): *Els noms de les plantes als Països Catalans*. Granollers: Ed. Montblanc-Martin.
- ROIG I RAVENTÓS, J. (1925): *Montnegre*. Barcelona: Llibreria Catalònia.
- VALLÈS, J.; VENY, J.; VIGO, J.; BONET, M. A.; JULIÀ, M. A.; VILLALONGA, J. C. (2014): *Noms de plantes. Corpus de fitonímia catalana*. Barcelona: Termcat. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Diccionaris en línia

- Diccionari de la llengua catalana*. Institut d'Estudis Catalans. <<http://dlc.iec.cat/>>.
- Diccionari català-valencià-balear*. Institut d'Estudis Catalans. <<http://dcvb.iecat.net/>>.
- Gran diccionari de la llengua catalana*. Grup Enciclopèdia Catalana. <<http://www.diccionari.cat/>>.